

Financieel-economische analyse van de beschutte werkplaatsen

Vlaamse Federatie van Beschutte Werkplaatsen (VLAB) (2002). *Socio- en financieel-economische situatie van de Beschutte Werkplaatsen. Boekjaar 2001.*

Vlaams Fonds voor Sociale Integratie van Personen met een Handicap (VSIPH), Dienst Inspectie (2002), *Beschutte werkplaatsen. Rapport 2001. Vaststellingen, knelpunten en beschouwingen*, 40 p.

Om een beeld te krijgen van de beschutte werkplaatsen is het interessant te gaan kijken naar de financieel-economische situatie van de sector. Dit gebeurt op basis van de twee bovenstaande rapporten. In de analyse komt meermaals het ambiguë karakter van de beschutte werkplaatsen tot uiting. Enerzijds wordt van hen verlangd dat ze meedraaien in de marktsector, dat ze rendabel zijn, niet verlieslatend en zo min mogelijk afhankelijk van subsidies en externe steun. Anderzijds is het hun hoofdopdracht om personen met een handicap, en vooral de zwakkere personen binnen deze groep, een job aan te bieden. Niettegenstaande het feit dat rendabiliteit en zelfstandigheid op de eerste plaats in het voordeel van de beschutte werkplaatsen zelf spelen, zijn deze harde doelstellingen niet altijd even makkelijk te verzoenen met de doelstelling de zwakste werknemers een plek te bieden op de arbeidsmarkt.

Illustratief hiervoor is het jaar 2001. Bij heel wat indicatoren zal blijken dat 2001 atypisch is en in negatieve zin afwijkt van de voorgaande 5 jaar. Een periode van minder gunstige economische groei zet de tweespalt immers extra in de verf. Het zijn precies de zwakste werknemers die getroffen worden, nochtans de doelgroep bij uitstek van beschutte werkplaatsen. Om niet ten onder te gaan als marktspeler, zien veel beschutte werkplaatsen zich verplicht om steeds hogere productiviteitseisen aan potentiële werknemers te stellen. Opnieuw zijn het de allerzwaksten die als eerste uit de boot vallen.

Personeel

In 2001 staan de beschutte werkplaatsen in Vlaanderen voor een werkgelegenheid van 15 567 (voltijds equivalente) jobs. Meer dan 80% van deze jobs komt ten goede aan personen met een handicap. Deze personen met een handicap worden zowel in omkaderingsfuncties als in de productie-afdeling ingezet, al gaat het in het eerste geval wel om een kleine minderheid. De overige 20% wordt ingevuld door validen, waarvan het merendeel voor de omkadering instaat.

Sinds 1996 zijn er in de sector iets meer dan 10% arbeidsplaatsen bijgekomen. De groei situeert zich vooral bij de validen (+ 42%), terwijl het aandeel jobs voor personen met een handicap slechts is gegroeid (+ 6%). Deels kan deze uiteenlopende evolutie boekhoudkundig verklaard worden: een aantal moeilijk plaatsbare lang-

durig werklozen en progressief tewerkgestelde personen verschoven van 'personen met een handicap' naar 'valide personen'. In 2001 ten slotte kent de sector voor het eerst in 5 jaar een daling van de werkgelegenheid. De daling is volledig gesitueerd bij de personen met een handicap terwijl het aantal valide werknemers nog toeneemt. Ten slotte blijkt er een sterke concentratie van de werkgelegenheid in enkele grote beschutte werkplaatsen te zijn: de 5 grootste werkplaatsen in Vlaanderen realiseren meer dan een vierde van de totale tewerkstelling.

Onder de personen met een handicap schommelt het aandeel personen met het statuut 'zwakke werknemer'¹ rond de 50%. Tussen 1998 en 2000 kende deze groep een toename, allicht ten gevolge van het overheidsbeleid om via verhoogde betoelaging de tewerkstelling van deze doelgroep in de beschutte werkplaatsen te verankeren. In 2001 wordt deze stijging echter niet verdergezet.² De ongunstige economische omgeving wordt als oorzaak aangehaald. Enerzijds is het steeds moeilijker om eenvoudige, lonende opdrachten voor deze zwakkere werkne-

mers aan te trekken, waardoor de betoelaging niet voldoende kan worden aangevuld door eigen inkomsten. Anderzijds leidt het inschakelen van beter gekwalificeerde personen met een handicap slechts tot een beperkte verhoging van het rendement.

Doorstroming naar het normaal economisch circuit is zo goed als onbestaande, zelfs in periodes van hoogconjunctuur. Toch blijkt de sector, bij uitstek een sector die bescherming zou moeten bieden, niet aan de harde wetten van de markt te kunnen ontkomen. De beschutte werkplaatsen tonen een groeiende industrialisatie, met steeds hogere eisen voor potentiële werknemers tot gevolg. Dit maakt het voor de echte doelgroep, ondanks subsidies en betoelaging, steeds moeilijker om in een beschutte werkplaats aan de slag te kunnen.

Balans

Jaarlijks wordt met de balans een foto opgemaakt van de financiële toestand van een onderneming.

Tabel 1.

Geconsolideerde balans van de beschutte werkplaatsen (in miljoen euro).

Activa		Passiva	
Vaste activa	190	Eigen vermogen	405
I. Oprichtingskosten	0	I. Kapitaal	75
II. Immateriële vaste activa	0	II. Uitgiftepremies	0
III. Materiële vaste activa	187	III. Herwaarderingsmeerwaarden	0
IV. Financiële vaste activa	3	IV. Reserves	152
		V. Overgedragen winst/verlies	135
		VI. Kapitaalsubsidies	33
		VII. Voorzieningen	10
Vlottende activa	297	Vreemd vermogen (schulden)	81
V. Vorderingen op meer dan 1 jaar	3	VIII. Schulden op meer dan 1 jaar	15
VI. Voorraden	15	IX. Schulden op ten hoogste 1 jaar	66
VII. Vorderingen op minder dan 1 jaar	60	X. Overlopende rekeningen	0
VIII. Geldbeleggingen	178		
IX. Liquide middelen	37		
X. Overlopende rekeningen	3		
Totaal	487	Totaal	487

Op de *actiefzijde* van de balans staan de bezittingen van een onderneming, de verplichtingen van de onderneming staan op de *passiefzijde* van de balans. Per definitie is de balans in evenwicht, wat betekent dat het totaal van de activa gelijk is aan het totaal van de passiva (het balanstotaal). De analyse van de balansgegevens leert in welke mate een onderneming in staat is om aangegane schulden en verplichtingen in te lossen. De *solvabiliteitsratio* bijvoorbeeld zet het eigen vermogen af tegen het totaal vermogen. Hoe hoger deze graad, hoe onafhankelijker een onderneming is van externe schuldeisers.

Het balanstotaal is sinds 1995 stelselmatig toegenomen, tot een geconsolideerd bedrag³ van een kleine 500 miljoen euro in 2001. Nog steeds geconsolideerd nemen aan de *actiefzijde* van de balans de materiële vaste activa en de geldbeleggingen samen ongeveer 75% van het totaalbedrag in. De voorbije jaren werd vrij veel in materiële vaste activa (gebouwen) geïnvesteerd, doorgaans met beperkte subsidies maar via de herinvestering van winstcijfers. De verklaring is tweërlei: omwille van de beperkte winst in de jaren voordien werden vervangingsinvesteringen zo lang mogelijk uitgesteld. Sinds 1998 gaat het met de winstcijfers de goede richting op, waardoor een inhaalbeweging aan vervangingsinvesteringen werd ingezet. Daarnaast levert de sector ook extra inspanningen inzake uitbreidingsinvesteringen. De meeste werkplaatsen leggen ook omvangrijke voorzieningen aan voor risico's, kosten of grote herstellings- en onderhoudswerken (in 2001 gaat het om meer dan 5% van de materiële vaste activa). Deze voorzieningen worden aanzien als spaarpot om, ondanks onvoldoende subsidies, toch de nodige infrastructuurwerken te kunnen uitvoeren. Veel van deze voorzieningen worden in geldbeleggingen vastgelegd, wat het belang van de post 'geldbeleggingen' verklaart.

Aan de *passiefzijde* zijn de grootste posten enerzijds de reserves en anderzijds de overgedragen winst. De reserves vormen de grootste post in 2001, al wordt dit deels verklaard door een puur boekhoudtechnische operatie. Waar de investeringstoelagen voor onroerende infrastructuur tot 2000 geboekt werden als een langetermijnschuld, worden deze met ingang van 2001 beschouwd als definitief verworven, wat een overheveling van de

post 'langetermijnschuld' naar de post 'reserves' met zich meebracht. Mede door deze verschuiving hield de verhouding eigen vermogen/vreemd vermogen anno 2001 sterk door in het voordeel van het eigen vermogen (ongeveer 80/20) en wordt de solvabiliteit (mogelijkheid om zelfstandig, zonder externe financiering, aan de betalingsverplichtingen op langere termijn te voldoen) van de sector verstevigd. Slechts 1 beschutte werkplaats heeft een negatief eigen vermogen, waardoor de schulden bij een eventuele vereffening niet volledig gedeeld kunnen worden. Verder zijn er 2 werkplaatsen waar het vreemd vermogen hoger is dan het eigen vermogen.

De post 'reserves' is een belangrijke post omdat ze fungeert als sociaal passief van de werkplaatsen. Deze maakt het mogelijk om ook in moeilijke periodes de doelgroepwerknemers aan het werk te kunnen houden. Niettegenstaande het belang van deze post en het feit dat de reserves op geconsolideerde basis hoog liggen, is er sprake van een sterk ongelijke spreiding van de reserves over de personen met een handicap. De helft van de doelgroep kan beroep doen op 80% van de reserves, omdat een aantal beschutte werkplaatsen slechts beperkte of zelfs negatieve reserves hebben. Deze werkplaatsen kunnen hun werknemers nauwelijks of geen garanties geven op tewerkstelling in geval van tegenslag.

Resultatenrekening

De resultatenrekening omvat de kosten en de opbrengsten van een onderneming over een bepaalde periode. Het verschil tussen beide is het *resultaat (winst of verlies)* van de onderneming. De afschrijvingen van de activa worden ook als bedrijfskost gerekend. Naast de grootte van winst of verlies kan de gezondheid van een onderneming ook afgeleid worden uit de *cashflow*. Deze wordt berekend als de som van het bedrijfsresultaat en de afschrijvingen, en geeft de financieringsruimte aan voor het aflossen van bestaande investeringsuitgaven en het financieren van nieuwe investeringen.

In 2001 zijn er 22 beschutte werkplaatsen met een globaal negatief resultaat, dit is een derde van het totaal aantal beschutte werkplaatsen. Naast allicht de slechtere economische omgeving speelt hier ook mee dat vanaf boekjaar 2001 de onderhouds-

toelagen werden ingetrokken. Vooral de eerder geïndustrialiseerde werkplaatsen werden getroffen. Werkplaatsen met een productie- (kwaliteits)managementsysteem hielden dan weer relatief goed stand en konden hun verliezen enigszins beperken. Het verdient wel een duidelijke vermelding dat er geen verband gevonden werd tussen winst/verlies enerzijds en het aandeel zwakkere personen met een handicap anderzijds.

Het globale resultaat wordt bepaald door het bedrijfseconomisch resultaat, het financieel resultaat en het uitzonderlijk resultaat. Vooral het bedrijfseconomisch resultaat is bepalend voor de omvang van het globale resultaat. Tegenover 2000 is het bedrijfseconomisch resultaat echter zo sterk afgenomen, dat het financieel resultaat in 2001 meer dan de helft van het globale resultaat inneemt.

Toch blijft de financiële toestand van de beschutte werkplaatsen gezond. De cashflow, de som van het globaal resultaat en de afschrijvingen, is nog steeds voldoende om bestaande investeringsuitgaven af te lossen en om nieuwe investeringen te financieren. Toch zijn er in 2001 een zestal beschutte werkplaatsen met een negatieve cashflow, waar het globaal verlies met andere woorden groter is dan de afschrijvingslasten.

Opbrengsten

Subsidies, RSZ- en tewerkstellingsvoordelen

De subsidiëring vanuit het VFSIPH is tussen 1996 en 2001 toegenomen met 40%. De toename situeert zich vooral in de eerste vier jaar van deze periode. Vanaf 2001 vallen de onderhoudstoelagen weg en door de minder gunstige conjunctuur daalt het aantal gewerkte uren dat recht geeft op een subsidie, waardoor ook de totale subsidieomvang daalt.

De RSZ- en tewerkstellingsvoordelen kennen hetzelfde groeipatroon: een zeer sterke toename (verviervoudiging!) tussen 1996 en 2000, maar onder invloed van de conjunctuur een daling van deze voordelen in de loop van 2001.

Hierbij moet wel opgemerkt worden dat ook de totale loonkosten in deze periode stegen, met als gevolg dat, ondanks de stijgende subsidiëring en voordelen, het aandeel 'eigen financiering' eveneens is toegenomen.

Omzetanalyse

In de tweede helft van de jaren '90 nam de omzet toe met zo'n 30%. Vanaf 1999 namen de bruto-verkoopmarges, procentueel gezien, nog sneller toe, met een verruiming van de winstmarges als gevolg. Hieraan komt in boekjaar 2000 een einde. Zowel in 2000 als in 2001 kent de winstmarge een daling. Het gaat om een combinatie van verschillende oorzaken. Vooreerst is er door de concurrentie vanuit Oost-Europese en Zuidoost-Aziatische landen een enorme druk op de prijzen. Sommige opdrachten zijn daardoor verhuisd naar buiten de beschutte sector. Om de tewerkstelling zo veel mogelijk op peil te houden wordt dan uitgekeken naar vervangende opdrachten, die echter vaak van korte duur zijn. Deze steeds wisselende activiteiten leiden telkenmale tot een sterk verhoogde niet-renderende opstartkost.

Een analyse van de evolutie van het break-evenpunt van de sector illustreert de evolutie van de winstmarges. Het break-evenpunt geeft voor de globale sector aan hoeveel een uur productie moet opbrengen om per uur geen verlies te genereren. Dit punt is de afgelopen 5 jaar opgelopen van 328 BEF tot 409 BEF, waarbij de sterkste stijging plaatsvond in 2000 en 2001 (net die periode waar de winstmarges sterk afnamen). De toename van het break-even is vooral het gevolg van de intrekking van de onderhoudstoelage en de niet-indexering van de RSZ-voordelen, al speelt ook de toename van het aantal betaalde en onbetaalde uren afwezigheid mee. Steeds meer personen haken, bijvoorbeeld wegens ziekte, langdurig af, wat opnieuw een toename van het break-even met zich meebrengt. Is de toename van het aantal uren afwezigheid eveneens een teken aan de wand voor de toenemende prestatiedruk in deze 'beschutte' sector?

Kosten

De totale kosten bestaan uit loonkosten, werkingskosten en afschrijvingen, waarbij de loonkosten voor het leeuwendeel van de kosten zorgen (71% in 2001). De totale kosten worden voor een kleine 60% gedekt door eigen opbrengsten (excl. subsidies, toelagen of RSZ- en tewerkstellingsvoordelen).

Bekijken we enkel de loonkosten, zien we de voor- bije 6 jaar een sterke toename (+ 50%), mede veroorzaakt door de trapsgewijze invoering van het GMMI (gewaarborgd minimum maandinkomen). Deze bijkomende loonlast werd dan wel via extra subsidies door de overheid ten laste genomen, maar deze subsidies evolueren niet in dezelfde verhouding als het GMMI. De loonkosten worden voor ongeveer de helft gefinancierd door het VFSIPH, voor 15% via RSZ- en tewerkstellingsvoordelen en voor de rest uit eigen middelen. Geen enkele werkplaats is, zelfs op korte termijn, leefbaar zonder loontoelagen van het VFSIPH.

Conclusie

De Vlaamse beschutte werkplaatsen brengen het er, ondanks de moeilijke opdracht om zwakkere personen een job te garanderen binnen de spelregels van de vrije markt, al bij al vrij goed van af. Globaal genomen is de financiële toestand in de sector gezond. Beschutte werkplaatsen zijn in staat hun korte- en langetermijnverplichtingen na te komen en de meesten leggen ook reserves aan om moeilijkere periodes het hoofd te kunnen bieden. Verder is er voldoende ruimte om bestaande investeringsuitgaven af te lossen en om nieuwe investeringen te financieren. Toch is enige nuancering hier op zijn plaats. Dat de sector globaal genomen in staat is het hoofd boven water te houden, betekent immers niet dat alle individuele beschutte werkplaatsen even mooie resultaten kunnen voorleggen.

Het jaar 2001, met z'n tegenvallende economische prestaties, is de lakmoesproef voor dit goede financiële rapport. Meteen blijkt dat een moeilijkere economische omgeving de verzoening tussen de twee

sterk uiteenlopende doelstellingen van de sector niet vergemakkelijkt. De afnemers worden prijsbewuster, met een neerwaartse druk op de afzetprijzen en het verlies van eenvoudige opdrachten aan lageloonlanden als gevolg. Het vrijwaren van het gunstige financiële plaatje impliceert bijgevolg hogere eisen inzake productiviteit van de werknemers. Ook in deze beschutte sector vallen de zwaksten als eerste uit de boot. Ten slotte maakt de daling van het aandeel eigen opbrengsten duidelijk dat de sector, zeker in periodes van economische onzekerheid, sterk afhankelijk blijft van subsidies en toelagen.

Caroline Vermandere
Steunpunt WAV

Noten

1. Zwakke werknemers zijn werknemers waarvoor een werkplaats een attest (bv. attest van recht op integratietegekomening op basis van beperkte zelfredzaamheid) kan voorleggen waaruit afgeleid wordt dat de persoon beperkte arbeidscapaciteiten heeft. Voor wie meer wil weten over het statuut van zwakke werknemer: Samoy, E. (1999), *Zwakkere werknemers in de beschutte werkplaats*, HIVA, Leuven, 69 p.
2. Enige nuancering is hier wel op z'n plaats: er wordt immers geteld in voltijds equivalenten, terwijl een telling in aantal personen een stijging van het aantal zwakke werknemers zou tonen. De reden voor deze uiteenlopende evolutie is dat verhoudingsgewijs meer zwakke werknemers deeltijds zijn gaan werken.
3. Geconsolideerd: gesommeerd voor alle beschutte werkplaatsen samen.